

FOCUS NR. 73

Wat dragen de openbare statistieken bij aan de analyse van de Brusselse begrotingssituatie?

GWENDOLINE MOREAU & VANIE ROELANDT

De overheidsfinanciën van het Brussels Gewest staan regelmatig in het middelpunt van de actualiteit. Tekorten, overheidsschuld en rentelasten worden nauwlettend gevolgd door politici en journalisten. Maar wat betekenen die begrippen precies? En hoe moeten we de overheidsfinanciën van het Brussels Gewest analyseren? Dit zijn slechts enkele van de vragen die deze Focus zal beantwoorden vanuit het oogpunt van de statistieken over overheidsfinanciën.

Inleiding

De overheidsfinanciën nemen een belangrijke plaats in in de debatten in de media en in de politiek. Tekorten, schulden, begrotingsinspanningen: stuk voor stuk termen die regelmatig terugkeren, maar niet altijd even duidelijk zijn voor het grote publiek. Nochtans is inzicht in begrotingskwesties essentieel om de politieke keuzes te kunnen begrijpen.

In het geval van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest krijgt de begrotingscontext steeds meer aandacht. Het Gewest kampt immers al jarenlang met een aanzienlijk tekort en de overheidsschuld blijft toenemen. Die vaststellingen geven aanleiding tot bezorgdheid over de Brusselse financiën, met politieke onzekerheid, waarschuwingssignalen vanuit de financiële sector en debatten over de gewestelijke uitgaven. In die context is het essentieel om de begrippen die verband houden met de analyse van de gewestelijke begrotingssituatie te begrijpen, om zo de huidige uitdagingen te kunnen begrijpen.

Deze Focus heeft twee doelstellingen.

- › **In eerste instantie wil deze Focus de verschillende begrippen betreffende de overheidsfinanciën uitleggen zodat de burger ze beter begrijpt.** Waarover gaat het precies over als die begrippen in de media en de politiek aan bod komen?

- › **Daarnaast geeft deze Focus een stand van zaken van de begrotingssituatie van het Brussels Gewest.** Is die situatie de afgelopen jaren verslechterd?

Deze Focus beantwoordt al deze vragen aan de hand van de statistieken van de overheidsrekeningen gepubliceerd door het Instituut voor de nationale rekeningen (INR). Die statistieken worden opgesteld volgens het conceptuele kader van het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen (ESR 2010, → [Glossarium](#)).

De analyse van de Brusselse overheidsfinanciën

Welke sleutelindicatoren?

In deze Focus worden de overheidsfinanciën van het Brussels Gewest geanalyseerd aan de hand van een aantal indicatoren, zoals het begrotingssaldo, het primaire saldo en de schuld. Die indicatoren maken het mogelijk om de begrotingssituatie van het Gewest (de «financiële gezondheid» ervan) te beoordelen. Ze zijn gebaseerd op de ontvangsten en uitgaven van het Brussels Gewest (→ [Kader I](#)).

1. Wat omvatten de overheids-ontvangsten en -uitgaven?

Overheidsinstellingen beantwoorden aan de volgende criteria: ze zijn niet-marktgericht (ze verkopen hun diensten niet op de markt) en worden gecontroleerd door een overheidsinstantie, op basis van politieke beslissingen.

De definities van ontvangsten en uitgaven die in deze Focus worden gebruikt, zijn die van het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen (ESR 2010, → [Glossarium](#)).

Ontvangsten hebben betrekking op alle **transacties** die de overheid **in staat stellen middelen te verkrijgen om haar overheidsbeleid uit te voeren of haar schulden af te lossen**, met uitzondering van leningen, terugbetalingen van verstrekte leningen en vervreemdingen van deelnemingen. Daarbij gaat het om geïnde belastingen, socialezekerheidsbijdragen, verkopen, ontvangsten uit eigendom, lopende overdrachten, ontvangsten uit investeringen, kapitaalontvangsten, giften, enz.

- › Ontvangsten geven een antwoord op de vraag: waar komen de middelen van de overheid vandaan?

Uitgaven hebben betrekking op alle **transacties waarbij sprake is van een betaling of storting**. Het gaat hierbij enerzijds om de zogenaamde primaire uitgaven (d.w.z. alle uitgaven die rechtstreeks bijdragen tot de uitvoering van het overheidsbeleid - bijvoorbeeld de Renolusion-premie - of tot de algemene werking van de overheidsdiensten - bijvoorbeeld de lonen) en anderzijds de rentelasten (d.w.z. de betaling van interesten op leningen van het Brussels Gewest).

- › Uitgaven geven een antwoord op de vraag: waarvoor worden de middelen van de overheid gebruikt?

Bron: BISA

Deze indicatoren kunnen worden berekend voor elk van de deelstaten (d.w.z. afzonderlijk voor de gewesten en gemeenschappen die deel uitmaken van de Belgische federale staat).

- › **Het begrotingssaldo** is de belangrijkste indicator voor het analyseren van de begrotingssituatie van een entiteit voor een bepaald jaar.

Begrotingssaldo = Totale ontvangsten - Totale uitgaven

- Als het saldo negatief is (de uitgaven liggen hoger dan de ontvangsten), dan heeft de entiteit een financieringsbehoefte (**een begrotingstekort**);
- Als het saldo positief is (de ontvangsten liggen hoger dan de uitgaven), dan heeft de entiteit een financieringscapaciteit (**een begrotingsoverschot**);
- Als het saldo nul is (de uitgaven en ontvangsten liggen even hoog), dan heeft de entiteit een begroting in evenwicht.
- › **Het primaire saldo** beoordeelt of de rekeningen van de overheid in evenwicht zijn voordat ze rente op de schuld betaalt:

Primaire saldo = Totale ontvangsten - Primaire uitgaven (d.w.z. alle uitgaven exclusief de rentelasten op schulden)

Het geeft een antwoord op de vraag «Als de entiteit - in dit

geval het Brussels Gewest - geen schulden had, zouden haar rekeningen dan in evenwicht zijn?

- › **De overheidsschuld** is het bedrag dat een entiteit heeft geleend (om uitgaven te financieren die de ontvangsten overschrijden) en dat ze nog niet heeft terugbetaald¹. De definitie die hierna wordt gebruikt, is die van het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen (ESR 2010, → [Glossarium](#)).

Overheidsschuld = Som van de leningen

We hebben het over **geconsolideerde brutoschuld** na eliminatie van de schulden die de overheidsinstellingen binnen hetzelfde gewest (of dezelfde gemeenschap) tegenover elkaar hebben (→ [Kader 1](#)). Op die manier krijgt men een beter beeld van de gewestelijke of gemeenschapsschuld jegens de andere sectoren (financiële instellingen, huishoudens, enz.).

2. Wat omvatten de geconsolideerde statistieken?

Consolidatie betekent dat de rekeningen van een aantal overheidsinstanties worden gepresenteerd alsof ze één enkele eenheid zouden vormen. Dat houdt in dat de transacties tussen administraties die deel uitmaken van de zogenaamde consolidatieperimeter worden geëlimineerd.

Als een Brusselse instelling bijvoorbeeld een overdracht doet naar een andere Brusselse instelling, gaat het enerzijds om een uitgave en anderzijds om een ontvangst. Aangezien deze twee instellingen deel uitmaken van het Brussels Gewest, wordt deze operatie niet opgenomen in de financiën van het Brussels Gewest. Het Gewest heeft immers geen nieuwe middelen verkregen of uitgaven gedaan aan een andere entiteit. In 2024 telde het Brussels Gewest 61 eenheden van openbaar bestuur². Dit zijn onder andere Actiris, de MIVB, Visit.Brussels en de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM).

Bron: BISA

Hoe kunnen we veranderingen in de tijd analyseren en de verschillende entiteiten met elkaar vergelijken?

Om de vergelijking van de verschillende hierboven vermelde indicatoren mogelijk te maken, worden ze vaak uitgedrukt als percentage van het Bruto Binnenlands Product (bbp, → [Glossarium](#)). Dit is een internationaal gangbare praktijk voor het vergelijken van de overheidsfinanciën van verschillende landen. Het Verdrag van Maastricht stelt met name als criterium dat het jaarlijkse overheidstekort van de lidstaten beperkt moet blijven tot 3 % van het bbp. **Het is echter ook mogelijk om het begrotingssaldo of de schuld van een entiteit uit te drukken op basis van de omvang van haar begroting, bijvoorbeeld via haar aangepaste beschikbare ontvangsten (→ [Kader 3](#)).** De aldus verkregen indicator maakt het mogelijk om de omvang te bepalen van de aanpassingen die moeten worden doorgevoerd in verhouding tot de omvang van de begroting om een begrotingsevenwicht te bereiken.

De ratio's die via die twee benaderingen worden verkregen, hebben het voordeel dat ze de impact van de inflatie (→ [Glossarium](#)) op de overheidsfinanciën neutraliseren³.

Tabel 1 hieronder vergelijkt de twee noemers (bbp versus begrotingsomvang).

1 VERGELIJKING VAN HET GEBRUIK VAN HET BBP EN DE BEGROTINGSOMVANG IN VERHOUDING TOT DE BELANGRIJKSTE INDICATOREN VOOR DE OVERHEIDSFINANCIËN

	Bbp	Begrotingsomvang
Waarop het betrekking heeft	Benadering van de potentiële belastinggrondslag, gebaseerd op de rijkdom die op het grondgebied wordt gecreëerd.	Benadering van de begrotingsbevoegdheid, d.w.z. de manoeuvreerruimte waarover een entiteit beschikt om haar eigen beleid uit te voeren.
Voordeel	Direct beschikbaar voor een grondgebied (staat, regio).	Helpt de gemeenschappen en gewesten in perspectief te plaatsen (omdat het de vertekening beperkt in verband met de wederzijdse transfers).
Grenzen	- Indicator niet geschikt voor de gemeenschappen (actief op verschillende grondgebieden); - Niet relevante vergelijking tussen deelstaten vanwege verschillen in bevolkingsgrootte en verdeling van bevoegdheden; - In het geval van Brussel is er een discrepantie tussen de rijkdom die op het grondgebied wordt gecreëerd (rekening houdend met de bijdrage van de intergemeestelijke pendelaars) en het gebruik dat van deze rijkdom wordt gemaakt (de pendelaars dragen niet rechtstreeks bij aan de Brusselse overheidsfinanciën).	- Relevante vergelijking tussen bepaalde entiteiten met vergelijkbare bevoegdheden; - Niet direct beschikbaar; - Complexe berekening, gebaseerd op specifieke boekhoudkundige verwerkingen; - Verschillende definities mogelijk - Op het niveau van het Brussels Gewest afzonderlijk worden de transfers van het Gewest naar andere overheden in de noemer afgetrokken, terwijl die transfers niet worden afgetrokken van de uitgaven in de teller.

Bron: BISA, op basis van het Federaal Planbureau (2022); Cornille et al. (2022)

De verschillende gegevensbronnen voor het beoordelen van de overheidsfinanciën

Er zijn twee belangrijke gegevensbronnen om de overheidsfinanciën van het Brussels Gewest te analyseren.

- **De administratieve gegevens van de begrotingsboekhouding van de overheidsinstellingen.** Die genereren gegevens via hun interne boekhouding en begrotingsuitvoering. Deze gegevens geven weer wat de administraties daadwerkelijk innen en uitgeven.
- **De statistieken uit de Rekeningen van de overheid, opgesteld door het Instituut voor de nationale rekeningen (INR),** volgens de methodologie van het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen (ESR 2010). Ze hebben het voordeel dat ze geharmoniseerd zijn wat betreft de methodologie en het gebruik van gemeenschappelijke classificaties. Deze harmonisatie maakt bepaalde vergelijkingen tussen Europese landen mogelijk, alsook tussen gewesten en gemeenschappen.

3. De begrotingsomvang van een gewest of gemeenschap, op basis van de aangepaste beschikbare ontvangsten

Het concept «begrotingsomvang» kan worden gemeten aan de hand van de «aangepaste beschikbare ontvangsten» (ABO). Die komen overeen met de ontvangsten waarover het Gewest beschikt om zijn eigen beleid te financieren (discretionaire begrotingsbevoegdheid).

De definitie van dit concept die in deze Focus wordt gebruikt, is die van het Federaal Planbureau⁴.

De ABO worden berekend door bepaalde categorieën af te trekken van de ontvangsten van het Gewest:

1. «fictieve» ontvangsten die voortkomen uit het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen (ESR 2010), die geen invloed hebben op het saldo omdat ze zowel in de ontvangsten als in de uitgaven worden geboekt.
 - Dit zijn ontvangsten waarvoor het Brussels Gewest optreedt als «ontvanger-betaler», d.w.z. dat ze ontvangt van een andere entiteit en betaalt aan een derde entiteit.
 - Zo ontvangt het Brusselse Gewest fictief overdrachten van het Belgische socialezekerheidsstelsel om de pensioenen van de werknemers van de Brusselse administraties te betalen.
 - Als gevolg daarvan zijn deze boekhoudkundige transacties neutraal op het saldo, maar verhogen ze zowel het bedrag van de totale ontvangsten als van de totale uitgaven.
2. de transfers naar andere overheden (geboekt als uitgaven).
 - In het Brussels Gewest gaat het om uitgaven met betrekking tot:
 - lopende transfers (werkingsdotaties van het Gewest aan de gemeenschapscommissies en werkingsdotaties aan gemeenten, politiezones, OCMW's enz.);
 - kapitaaloverdrachten (investeringsdotaties aan gemeenschapscommissies, bijv. voor huisvesting en gemeenschapsvoorzieningen).
 - Het grootste deel van deze uitgaven is niet aanpasbaar en kan niet worden gebruikt voor nieuw gewestelijk beleid.

Bron: BISA, gebaseerd op de definitie van de Federaal Planbureau

Het INR stelt de statistieken op van de Rekeningen van de overheid op basis van de begrotingsrekeningen van een specifieke reeks overheidsinstellingen (→ [Kader 4](#)).

4. Opstellen van statistieken van de Rekeningen van de overheid door het INR

Om de statistieken van de overheidsfinanciën te harmoniseren, voert het INR een aantal correcties uit op de administratieve gegevens van de begrotingsboekhouding. Die correcties houden verband met:

- › de definitie van de sector 'overheid',
- › het moment van de registratie van de verrichtingen,
- › de classificatie van de financiële verrichtingen,
- › de eliminatie van bepaalde intra-sectorale transacties⁵.

Bron: BISA

Deze Focus gebruikt de geconsolideerde INR-statistieken van het Brussels Gewest om de begrotingssituatie ervan te analyseren. De gegevens hebben uitsluitend betrekking op overheidsinstellingen die onder de controle van het Brussels Gewest vallen.

De overheidsinstellingen onder controle van de gemeenschappen, de Gemeenschapscommissies of de lokale besturen maken geen deel uit van de overheidsfinanciën van het Brussels Gewest die in deze Focus worden geanalyseerd.

Deze Focus plaatst de begrotingssituatie van het Brussels Gewest waar mogelijk echter in perspectief van die van alle gemeenschappen en gewesten.

Het begrotingssaldo verslechterde

Het Brussels Gewest heeft sinds 2017 elk jaar een tekort

In 2024 bedroeg het tekort van het Brussels Gewest volgens het INR -1 502 miljoen euro, terwijl het tekort van het geheel van gewesten en gemeenschappen bedroeg -9 857 miljoen euro.

In relatieve termen bedroeg het tekort van België 4,6 % van het bbp in 2024 (INR). Nagenoeg een derde van dit tekort, goed voor 1,6 % van het bbp van België, wordt toegekend aan het geheel van gemeenschappen en gewesten. **Het tekort van het Brussels Gewest vertegenwoordigt 0,2 % van het bbp van België.** De rest van het tekort van België is afkomstig van de federale, lokale en socialezekerheidsadministraties.

Het begrotingssaldo kan ook worden uitgedrukt als een percentage van de begrotingsomvang. Op die manier kan de marge worden benaderd waarover het Brussels Gewest beschikt om zijn eigen beleid te financieren en in perspectief te plaatsen tegenover alle gemeenschappen en gewesten. **Grafiek 2 geeft de evolutie weer van het begrotingssaldo van het Brussels Gewest en van alle gemeenschappen en gewesten, tussen 2016 en 2024, in % van de aangepaste beschikbare ontvangsten (begrotingsomvang → Glossarium).**

In 2016 was het begrotingssaldo nog positief (+4,3 % van de begrotingsomvang van het Brussels Gewest).

Sinds 2017 geeft het Brussels Gewest elk jaar meer uit dan het ontvangt: het begrotingssaldo is negatief, dus het heeft elk jaar een tekort. Bovendien werd dit tekort tussen 2017 en 2021 (jaar waarin het tekort procentueel gezien het grootst was) elk jaar groter:

- › In 2017 tekende het Brussels Gewest een tekort op van -5,5 % van zijn begrotingsomvang;
- › In 2021 was dit tekort goed voor -43,7 % van de begrotingsomvang.

Hoewel het tekort als percentage van de begrotingsomvang sindsdien niet meer is toegenomen, blijft het nog steeds sterk negatief. In 2024 bedroeg het tekort van het Brussels Gewest -35,6 % van zijn begrotingsomvang. Dat cijfer geeft aan hoe groot het tekort is waarop het Brussels Gewest vat heeft. **Om in 2024 een begrotingsevenwicht te bereiken, moest het Brussels Gewest dus zijn ontvangsten verhogen of zijn uitgaven verminderen met 35,6 % van de ontvangsten waarvoor het discretionair bevoegd is (zijn begrotingsomvang).**

Merk op dat deze ratio wordt berekend als de verhouding tussen:

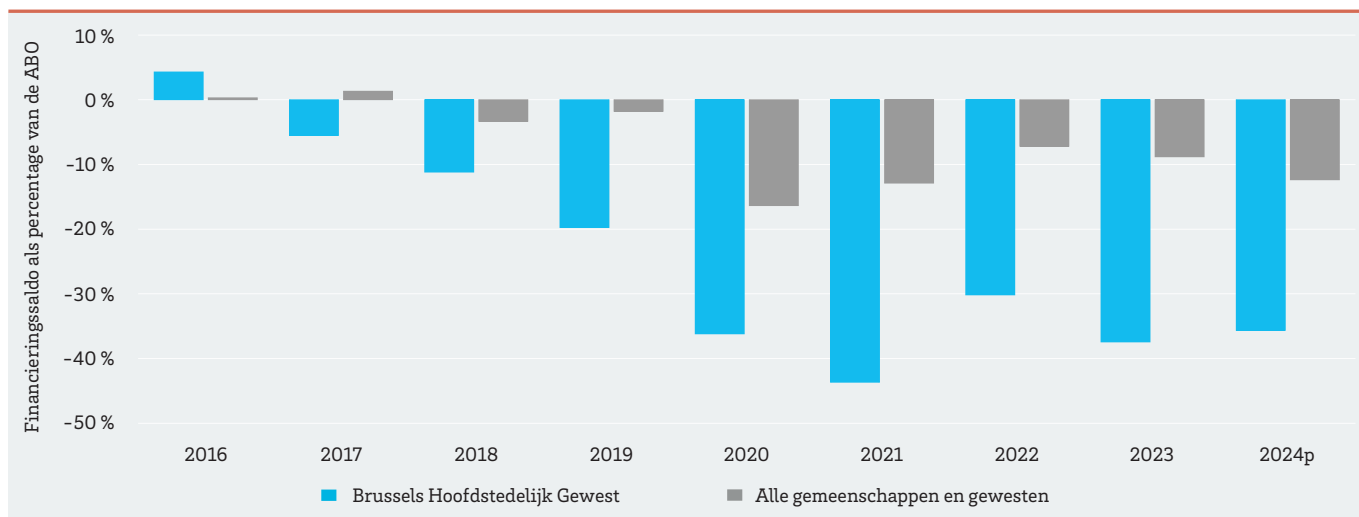
- › Het tekort van het Gewest, dat het verschil meet tussen de ontvangsten en de uitgaven van het Gewest, **met inbegrip van de transferten naar andere overheden** (bijvoorbeeld lokale besturen, gemeenschapscommissies);
- › De begrotingsomvang van het Gewest op zich, hier benaderd als de ontvangsten die voor het Gewest beschikbaar zijn om haar eigen beleid vorm te geven, zonder het beleid van andere overheden, dus **na aftrek van de genoemde transferten**.

Deze ratio wordt 24,4 % in 2024 indien de keuze wordt gemaakt om de perimeter van de analyse te verruimen door het Brussels Gewest en de Gemeenschappelijke gemeenschapscommissie te consolideren.

Ter vergelijking: de gemeenschappen en gewesten hebben als geheel een tekort sinds 2018 (inclusief het Brussels Gewest). Het tekort voor het geheel van gemeenschappen en gewesten is gestegen van +0,3 % in 2016 tot -12,4 % in 2024 (in % van de begrotingsomvang).

Toch is het tekort van het Brussels Gewest, uitgedrukt als percentage van de begrotingsomvang, sterker gestegen, vooral tussen 2017 en 2021 (→ **grafiek 2**). **Het tekort van het Brussels Gewest als percentage van de begrotingsomvang ging tussen 2016 en 2024 drie keer sterker achteruit dan dat van de gemeenschappen en gewesten als geheel (-39,9 pp in het BHG tegenover -12,7 pp voor de gemeenschappen en gewesten als geheel).** Hoewel het begrotingstekort van het Brussels Gewest tegen 2024 weliswaar licht daalde (in tegenstelling tot dat van de gemeenschappen en gewesten in hun geheel), zal het in verhouding tot de begrotingsomvang nog steeds veel hoger liggen dan dat laatste.

2 EVOLUTIE VAN HET BEGROTINGSSALDO VAN HET BRUSSELS GEWEST EN VAN HET GEHEEL VAN GEMEENSCHAPPEN EN GEWESTEN, TUSSEN 2016 EN 2024, IN % VAN DE AANGEPASTE BESCHIKBARE ONTVANGSTEN (BEGROTINGSOMVANG)

Bron: Instituut voor de Nationale Rekeningen, gebaseerd op de methodologie 2024; berekeningen BISA

Opmerking: p voor voorlopige gegevens; Brussels Gewest inbegrepen in alle gemeenschappen en gewesten.

Het tekort in het Brussels Gewest neemt toe: de uitgaven zijn sterker gestegen dan de ontvangsten

De toename van het tekort van het Brussels Gewest is het gevolg van een sterkere stijging van de uitgaven dan van de ontvangsten. **Grafiek 3** geeft de jaarlijkse evolutie weer van de totale ontvangsten en uitgaven van het Brussels Gewest op jaarbasis (groei in % ten opzichte van het vorige jaar), na deflatie⁶ (→ **Glossarium**).

- De totale uitgaven namen de afgelopen jaren jaarlijks toe (tussen 2 % en 10 % per jaar), met uitzondering van het jaar 2022 (sterke daling van -7,4 % ten opzichte van 2021) en 2024 (lichte daling van -0,9 % ten opzichte van 2023).
- Daarentegen vertoonden de totale ontvangsten minder significante jaarlijkse schommelingen (minder dan 5 %), met uitzondering van het jaar 2016 (+16,0 % vergeleken met 2015). Dat is het gevolg van een aantal hervormingen (→ **Kader 5**).

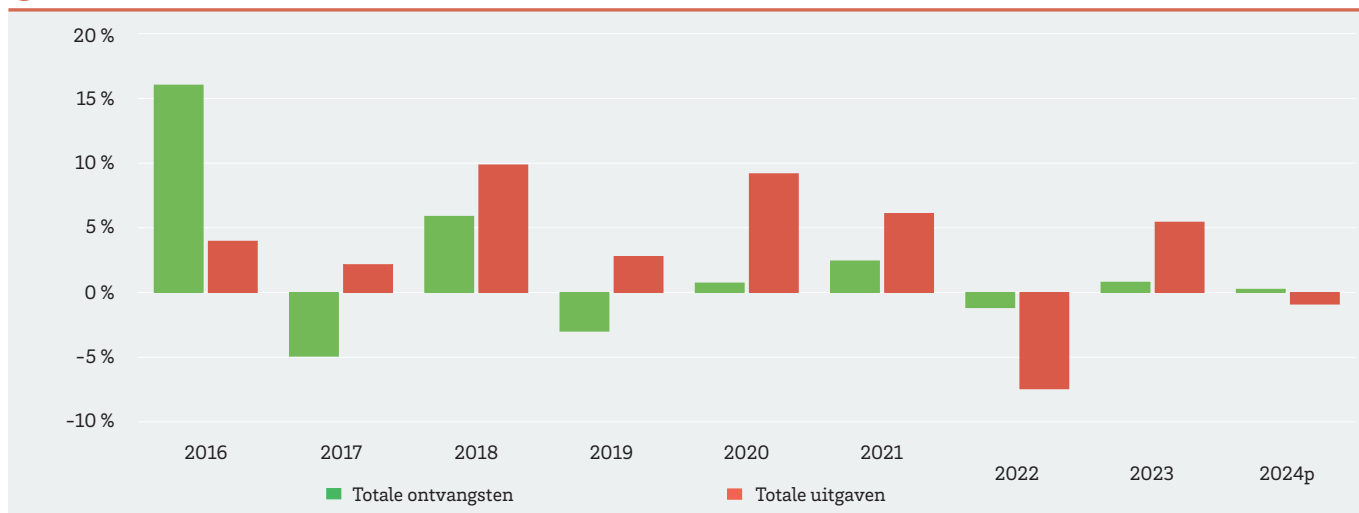
Tussen 2016 en 2024 stegen de totale gedeflateerde ontvangsten van het Brussels Gewest met slechts +0,6 %, terwijl de totale gedeflateerde uitgaven met +29,3 % stegen⁷. Ter vergelijking: in dezelfde periode stegen de totale gedeflateerde ontvangsten met 6,5 % en de totale gedeflateerde uitgaven met 15,9 % voor alle gemeenschappen en gewesten.

Omdat de uitgaven sneller stijgen dan de ontvangsten, neemt het begrotingstekort toe (→ **Grafiek 2**).

We merken op dat deze analyse, die tot doel heeft de werkelijke ontwikkeling van de ontvangsten en uitgaven weer te geven, niettemin in drie opzichten vereenvoudigd is.

- De Brusselse ontvangsten en uitgaven werden niet gecorrigeerd voor tijdelijke maatregelen in verband met opeenvolgende crises (gezondheids crisis, energiecrisis, oorlog in Oekraïne). Deze correcties worden soms op nationaal niveau uitgevoerd, maar zijn niet meegenomen in deze analyse⁸.
- De ontvangsten en uitgaven worden niet op dezelfde manier beïnvloed door de inflatie:
 - Aan de ontvangstenkant evolueren de dotaties telkens in overeenstemming met de bepalingen van de Bijzondere financieringswet van 6 januari 2014, terwijl bepaalde ontvangsten de marktconjunctuur volgen.
 - Aan de uitgavenkant stijgen de personeelskosten bijvoorbeeld door de automatische loonindexering, terwijl de werkingskosten eerder de algemene inflatie volgen.
- Twee hervormingen hebben bijgedragen tot de herstructurering van de financiering van het Brussels Gewest en de impact ervan werd in deze analyse niet geïsoleerd: de zesde staatshervorming in 2014 en de algemene belastinghervorming die van start ging bij het begin van de legislatuur 2014-2019 (→ **Kader 5**).

3 REËLE EVOLUTIE VAN DE TOTALE ONTVANGSTEN EN UITGAVEN VAN HET BRUSSELS GEWEST, OP JAARBASIS

Bron: Instituut voor de Nationale Rekeningen, gebaseerd op de methodologie 2024; berekeningen BISA

Opmerkingen: reeksen gedeflateerd d.m.v. de NCPI; p voor voorlopige gegevens

5. Zesde staatshervorming en algemene belastinghervorming in Brussel

- › Middels de Bijzondere Wet van 6 januari 2014 reorganiseert de zesde staatshervorming de financiering van gemeenschappen en gewesten. Daarbij werden een aantal bevoegdheden geregionaliseerd of gecommunautariseerd. De overdracht van bevoegdheden werd van kracht in 2014 en de organisatie van de financiering ervan vond plaats in 2015. 2016 was echter het eerste jaar waarin de zesde staatshervorming op het gebied van begroting volledig werd uitgevoerd.
- › De algemene fiscale hervorming in Brussel werd doorgevoerd door de ordonnanties van 18 december 2015 en 12 december 2016. Verschillende specifieke belastinghervormingen moesten de belastingdruk voor de Brusselaars verlagen, terwijl andere dan weer tot doel hadden het verlies van die belastingontvangsten te compenseren. De maatregelen werden van kracht vanaf de aanslagjaren 2016 tot en met 2018, afhankelijk van het geval.

Bronnen: Bayenet et al. (2017), ordonnantie van 12 december 2016, ordonnantie van 18 december 2015

De toename van de uitgaven wordt verklaard door zowel de evolutie van de primaire uitgaven als van de rentelasten

Het tekort van het Brussels Gewest kan worden opgesplitst in twee componenten om zo een ander licht te werpen op de ontwikkeling ervan tijdens de afgelopen jaren (→ [schema 6](#)):

- › het verschil tussen de ontvangsten en de primaire uitgaven (het primaire saldo), namelijk de uitgaven die rechtstreeks verband houden met het uitvoeren van het beleid en de werking van de overheidsdiensten;

- › en de betaling van rente op de schuld (rentelasten), die niet aanpasbaar is.

In 2024 kan het tekort van het Brussels Gewest van -1 502 miljoen euro volgens het INR (→ [grafiek 4](#)) als volgt worden opgesplitst:

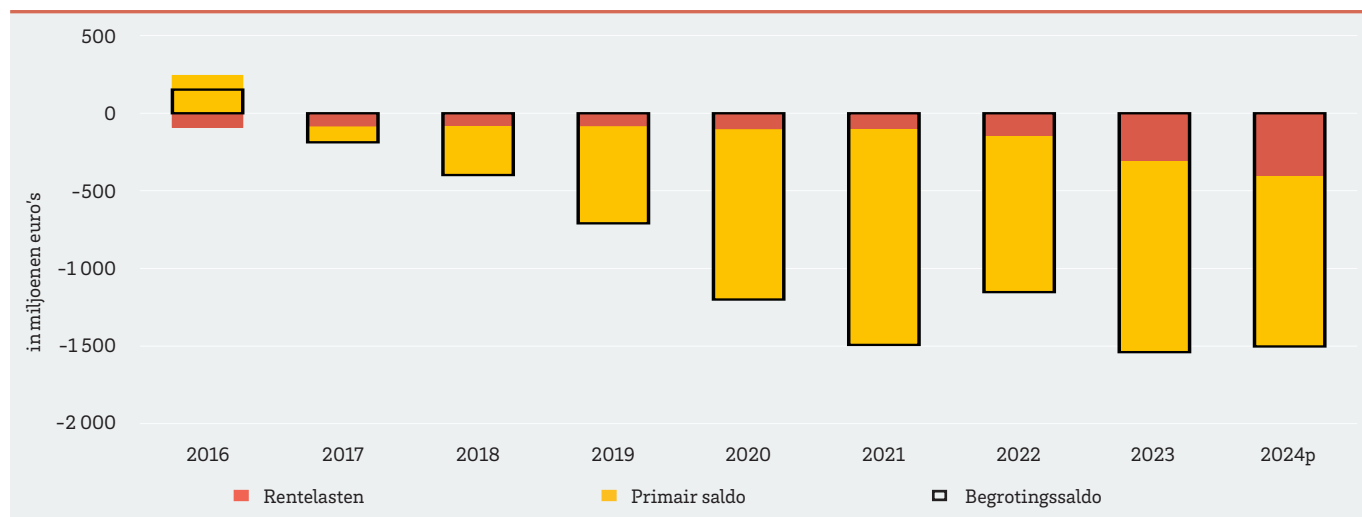
- › -1 102 miljoen is toe te wijzen aan het negatieve primaire saldo;
- › -399 miljoen is toe te wijzen aan rentelasten.

Ter vergelijking: in 2016 had het Brussels Gewest een positief primair saldo van +243 miljoen euro en rentelasten van -91 miljoen euro; het had dus een begrotingsoverschot (en geen tekort) van +152 miljoen euro.

Zowel het primaire saldo als de rentelasten droegen tussen 2016 en 2024 globaal bij tot de toename van het begrotingstekort van het Brussels Gewest⁹.

- › **De verslechtering van het primaire saldo droeg hier sterker toe bij, omdat dit zwaarder weegt dan de rentelasten in het begrotingssaldo.** Zo zou het primaire saldo van het Brussels Gewest in 2024 een tekort vertonen van -1 102 miljoen euro (exclusief rentelasten), wat overeenstemt met driekwart van het begrotingssaldo voor dat jaar. Het primaire saldo, exclusief rentelasten, weerspiegelt beter de evolutie van het jaarlijkse evenwicht tussen ontvangsten en uitgaven, onafhankelijk van het gewicht van de historische schuld. Het primaire saldo van het Brussels Gewest blijft, in relatieve termen (in verhouding tot zijn begrotingsomvang), drie keer hoger dan dat van de gemeenschappen en gewesten als geheel. Het primaire saldo van het Brussels Gewest vertegenwoordigt echter slechts 16 % van het primaire saldo van alle gemeenschappen en gewesten, in nominale waarde (-1 102 miljoen euro tekort voor het Brussels Gewest op een totaal van -7 008 miljoen euro tekort voor alle gemeenschappen en gewesten, in 2024).
- › **De stijging van de rentelasten verklaart echter ook de toename van het tekort van het Brussels Gewest.** De rentelasten van het Brussels Gewest, in miljoenen euro's, zijn namelijk met 4,4 vermenigvuldigd tussen 2016 en 2024 (stijging van 91 tot 399 miljoen euro), een toename die bijna dubbel zo groot is als voor de gemeenschappen en gewesten als geheel (stijging van 1 178 tot 2 849 miljoen euro).

4 EVOLUTIE VAN DE RENTELASTEN, HET PRIMAIRE SALDO EN HET BEGROTINGSSALDO VAN HET BRUSSELS GEWEST TUSSEN 2016 EN 2024, IN MILJOENEN EURO'S

Bron: Instituut voor de Nationale Rekeningen, gebaseerd op de methodologie 2024; berekeningen BISA

Opmerking: p voor voorlopige gegevens; Brussels Gewest inbegrepen in alle gemeenschappen en gewesten.

Stijgende rentelasten en verslechterende Brusselse schuld

De rentelasten rijzen de pan uit door oplopende tekorten in combinatie met stijgende rentevoeten

De rentelasten hangen af van twee factoren: het geleende bedrag en de kosten van de lening.

- **Het bedrag dat het Brussels Gewest leent, is sinds 2017 gestaag toegenomen.** Als er een tekort is, moet het Brussels Gewest immers geld lenen. Het moet ook lenen om aflopende leningen te herfinancieren. Dit is een standaardpraktijk voor landen of gewesten. Hoe groter de geleende bedragen, des te hoger ook de terug te betalen bedragen, zelfs als de rentevoet stabiel blijft.
- **De gemiddelde jaarlijkse kosten van nieuwe financieringen aangegaan door het Brussels Gewest is gestegen van 0,7 % in 2020 tot 3,8 % in 2023¹⁰.** Twee factoren kunnen de rentevoet beïnvloeden waartegen het Brussels Gewest kan lenen: de stijging van de referentierentevoeten (→ [Glossarium](#)) en de leningsvoorwaarden (AS, 2024).
 - **De stijging van de marktrente verklaart deze scherpe toename.** Zo is de referentierente op 20 jaar¹¹ gestegen van een jaarlijks gemiddelde van 0,12 % in 2020 tot 2,92 % in 2023, wat een impact heeft op nieuwe leningen voor alle gemeenschappen en gewesten. Voor hetzelfde geleende bedrag zullen de kosten voor het lenen hoger liggen (→ [tabel 5](#)), waarin de gevallen 1 en 2 worden vergeleken).
 - **De leenvoorwaarden variëren afhankelijk van de onderhandelingen tussen het Brussels Gewest en de banken die het leningen verstrekken.** Theoretisch kan de negatieve rating door een ratingbureau leiden tot hogere leenkosten, omdat het duidt op een hoger risico op wanbetaling (vermogen om de schuld terug te betalen). In de praktijk gebeurt dat echter niet altijd. Zo heeft de verlaging van de kredietrating van het Brussels Gewest door Standard & Poor's in maart 2022 niet geleid tot een verslechtering van de leningsvoorwaarden die met de banken werden onderhandeld.

5 FICTIEF VOORBEELD VAN HET VERBAND TUSSEN HET GELEENDE BEDRAG, DE RENTE EN DE STIJGING VAN DE RENTELASTEN

	Geval 1	Geval 2
Geleend bedrag	1 000 000 €	1 000 000 €
Rentevoet	2 %	5 %
Rentelasten (leenkosten)	20 000 €	50 000 €

Bron: BISA

De Brusselse schuld is verdrievoudigd tussen 2016 en 2024 als percentage van de begrotingsomvang

De opeenstapeling van steeds grotere jaarlijkse tekorten in het Brussels Gewest (→ [grafiek 2](#)) impliceert nieuwe leningen en dus een jaarlijkse stijging van de rentelasten, waardoor de historische schuldenlast van het Gewest toeneemt (→ [schema 6](#)).

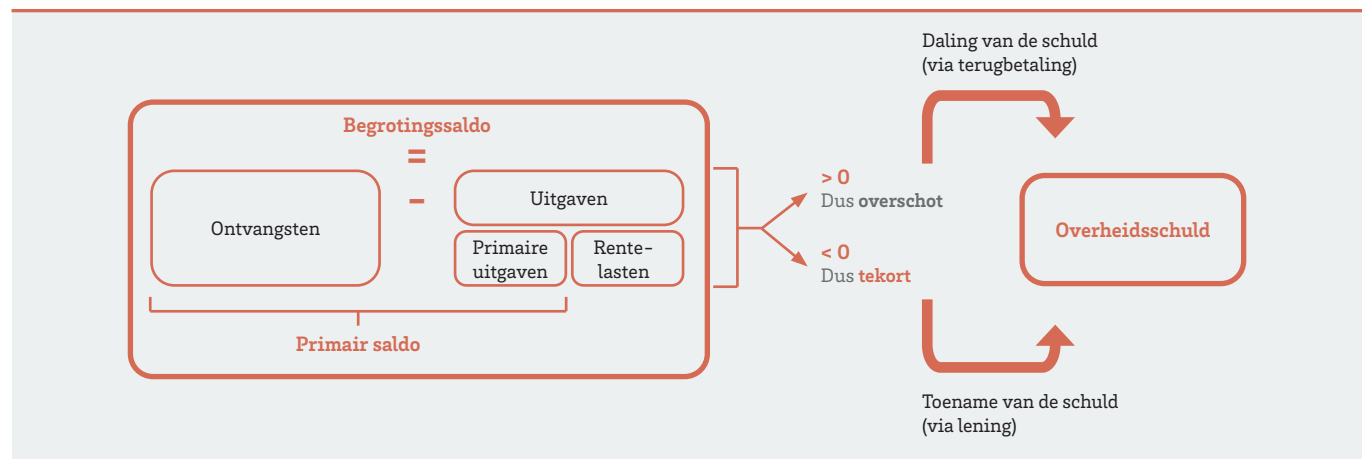
Het is de som van alle geleende bedragen (bij de financiële en niet-financiële instellingen, instellingen zonder winstoogmerk¹², huishoudens of andere openbare entiteiten) - de geconsolideerde brutoschuld van het gewest - die de stijging van de rentelasten veroorzaakt.

In nominale waarde is de geconsolideerde brutoschuld van het Brussels Gewest gestegen van 4 662 miljoen euro in 2016 tot 15 649 miljoen euro in 2024 (→ [tabel 7](#)). Het is in deze periode dus vermenigvuldigd met 3,4 door de opeenstapeling van de toenemende jaarlijkse tekorten (als gevolg van het verschil tussen ontvangsten en uitgaven, met inbegrip van de uitgaven in verband met rentelasten).

De geconsolideerde brutoschuld van het Brussels Gewest is dus sterker gestegen dan die van de gemeenschappen en gewesten in hun geheel (die tussen 2016 en 2024 in nominale waarde werd vermenigvuldigd met 1,9).

In 2024 vertegenwoordigde de geconsolideerde brutoschuld van het Brussels Gewest 13 % van de schuld van alle gemeenschappen en gewesten samen (115 953 miljoen euro).

6 VERBAND TUSSEN BEGROTINGSSALDO EN OVERHEIDSSCHULD

Source : IBSA

7 GECONSOLIDEERDE BRUTOSCHULD VAN HET BRUSSELS GEWEST EN VAN ALLE GEMEENSCHAPPEN EN GEWESTEN SAMEN, IN MILJOENEN EURO'S, 2016-2024

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 _p
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4 662	4 910	5 491	6 409	8 858	9 548	11 425	13 319	15 649
Geheel van gemeenschappen en gewesten	59 678	59 125	60 484	63 076	78 041	86 457	95 725	103 672	115 953

Bron: Instituut voor de Nationale Rekeningen, gebaseerd op de methodologie 2024

Opmerking: p voor voorlopige gegevens; Brussels Gewest inbegrepen in alle gemeenschappen en gewesten.

Conclusie

In tegenstelling tot administratieve gegevens, bieden de statistieken van de overheidsfinanciën die door het Instituut voor de Nationale Rekeningen worden gepubliceerd een geharmoniseerd kader voor analyse. Ze maken het dus mogelijk om de begrotingssituatie van Brussel af te zetten tegen die van alle gemeenschappen en gewesten.

In deze Focus worden verschillende belangrijke indicatoren van de overheidsfinanciën gepresenteerd en geanalyseerd: het begrotingssaldo, het primaire saldo (beïnvloed door zowel veranderingen in de ontvangsten en de primaire uitgaven als door veranderingen in de rentelasten) en de schuld.

Tussen 2016 en 2024 nemen de uitgaven van het Brussels Gewest sneller toe dan de ontvangsten. Daardoor ging het begrotingssaldo van het Brussels Gewest de afgelopen jaren sterk achteruit. Het is negatief sinds 2017: sindsdien heeft het Gewest jaarlijks een tekort. Het Gewest moet dus elk jaar lenen om zijn tekort te financieren, wat leidt tot een stijging van de rentelasten en van de Brusselse overheidsschuld.

De stijging van de rentelasten leidt tot een aantal uitdagingen voor de gewestelijke overheidsfinanciën. Enerzijds vormen ze een niet-aanpasbare uitgavenpost (een uitgave die de overheid niet kan afschaffen, tenzij ze haar schuld niet aflost). Aan de andere kant betekent een stijging van de rentelasten dat het gewest andere overheidsuitgaven moet verlagen als de ontvangsten constant blijven.

De manoeuvreerruimte van het Brussels Gewest om zijn begrotingssituatie te verbeteren, ligt dus in het primaire saldo, dat bepaald wordt door de evolutie van de ontvangsten en van de primaire uitgaven (met betrekking tot de uitvoering van het beleid en de werking van de overheidsdiensten). In relatieve termen (als percentage van de begrotingsomvang) is het tekort van het Brussels Gewest groter dan dat van de gemeenschappen en gewesten als geheel. De geconsolideerde brutoschuld van het Brussels Gewest is tevens sterker gestegen.

Glossarium

Begrotingsomvang

Benadering van de discretionaire begrotingsbevoegdheid, d.w.z. de manoeuvreerruimte waarover een entiteit beschikt om haar eigen beleid uit te voeren. → Tabel ① voor de voordelen en beperkingen van dit concept en → Kader 3 voor de berekeningsmethode.

Begrotingssaldo (financieringssaldo)

Verschil tussen de ontvangsten en uitgaven in een bepaald jaar. Indien de uitgaven hoger zijn dan de middelen, komt het negatieve jaarsaldo van de begroting voor dat jaar overeen met een begrotingstekort (of financieringsbehoefte); een positief begrotingssaldo stemt overeen met een begrotingsoverschot (of financieringscapaciteit).

Bruto Binnenlands Product (bbp)

Maatstaf voor de nieuwe rijkdom die tijdens een bepaalde periode in een gebied wordt gecreëerd. Deze rijkdom stemt overeen met de waarde van de productie in dit gebied, verminderd met de intermediaire kosten (waarde van aankopen).

Consolidatie

Verrichtingen tussen de eenheden die deel uitmaken van de consolidatieperimeter wegnemen, om de rekeningen van een aantal overheidsinstanties te presenteren alsof ze één enkele eenheid vormen.

Deflateren

Een monetaire reeks corrigeren om het effect van de algemene prijsstijging (inflatie) te verwijderen.

ESR 2010

Het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen (ESR 2010) is een reeks methodieken, concepten, classificaties en boekhoudregels die noodzakelijk zijn voor een consistente, betrouwbare en vergelijkbare statistische beschrijving van de economieën van de lidstaten van de Europese Unie.

Geconsolideerde brutoschuld van een gewest of gemeenschap

Overheidsschuld van een gewest of gemeenschap na eliminatie van de schulden die de overheidsinstellingen van hetzelfde gewest of dezelfde gemeenschap jegens elkaar hebben.

Gemeenschapscommissies

Openbare instellingen met gemeenschapsbevoegdheden in het tweetalige Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Er zijn er drie, met bevoegdheden die verdeeld zijn naargelang de instellingen exclusief toebehoren aan de Franse Gemeenschap, of aan de Vlaamse Gemeenschap, of aan geen van beide gemeenschappen.

Inflatie

Stijging van het algemene prijsniveau, doorgaans gemeten - op Belgisch niveau - door de evolutie van de nationale consumptieprijsindex (NCPI).

Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR)

Het Instituut voor de Nationale Rekeningen werkt onder het gezag van de minister van Economische Zaken. Het is verantwoordelijk voor het opstellen van statistieken, analyses en economische prognoses, met name: reële en financiële nationale rekeningen, algemene overheidsrekeningen, statistieken over buitenlandse handel, de economische begroting en prijswaarnemingen en -analyses.

Overheidsschuld

Bedrag dat een entiteit heeft geleend (om uitgaven te financieren die de ontvangsten overschrijden) en dat ze nog niet heeft terugbetaald.

Primair saldo

Begrotingssaldo (financieringssaldo) exclusief rentebetalingen op schulden.

Procentpunt (pp)

Eenheid van het absolute verschil tussen twee in procenten uitgedrukte cijfers. Tussen een percentage van 12,3 % het ene jaar en van 15,6 % het andere jaar is het verschil zodoende 3,3 procentpunten.

Referentierente

Rente die wordt vastgesteld door de centrale banken en die commerciële banken beïnvloedt bij de tarifiering van hun producten. Deze rentevoeten worden gebruikt als benchmark voor het bepalen van de rente op leningen en deposito's.

Rentelasten

Leenkosten.

Bibliografie

- AGENTSCHAP VAN DE SCHULD VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST (AS), 2024. Jaarverslag 2023. Gewestelijke Overheidsdienst Brussel – Brussel Financiën en Begroting.
- NATIONALE BANK VAN BELGIË (NBB), 2025. Verslag 2024. Verslag gepresenteerd door de Gouverneur namens de Regentenraad.
- BAYENET B., BOURGEOIS M., DARTE D., 2017. *De financiën en fiscale autonomie van de deelstaten na de zesde staatshervorming*. Larcier.
- FEDERAAL PLANBUREAU (FPB), 2022. Het overheidstekort en het relatieve gewicht van het tekort van de verschillende entiteiten. FPB, Artikel 13.
- EUROPESE COMMISSIE, 2013. Europees stelsel voor rekeningen – ESR 2010 Online [Europees stelsel voor rekeningen](#). ESR 2010.
- HOGE RAAD VAN FINANCIËN (HRF); 2023. Analyse van recente begrotingsresultaten op de verschillende overheidsniveaus en Europese kortetermijnvoorspellingen en aanbevelingen. Verslag van de afdeling «Financieringsbehoeften van de overheid».
- CORNILLE D., DEROOSE M., GODEFROID H., MELYN W., STINGLHAMBER P. & VAN PARYS S., 2022. "How sustainable are the finances of the federal government, the regions and the communities in Belgium?", NBB, Economic Review, Novembre, 2022, n°19.
- Bijzondere wet van 06/01/2014 tot hervorming van de financiering van de gemeenschappen en de gewesten, tot uitbreiding van de fiscale autonomie van de gewesten en tot financiering van de nieuwe bevoegdheden.

- Ordonnantie van 12 december 2016 (Belgisch Staatsblad van 29 december 2016) houdende het tweede deel van de fiscale hervorming. Online: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article.pl?language=nl&sum_date=2016-12-29&lg_txt=n&pd_search=2016-12-29&s_edite=&numac_search=2016031878.
- Ordonnantie van 18 december 2015 (Belgisch Staatsblad van 30 december 2015) houdende het eerste deel van de fiscale hervorming. Online: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article.pl?language=nl&sum_date=2015-12-30&lg_txt=n&pd_search=2015-12-30&s_edite=&numac_search=2015031904.
- Verordening (EU) nr. 549/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2013 betreffende het Europees stelsel voor nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie [Verordening 549/2013](#) - NL - EUR-Lex.

Noten

1. Geld lenen is een gangbare praktijk voor overheidsinstanties. Overheden kunnen echter, in tegenstelling tot huishoudens, lenen over een langere tijdshorizon (wat grotere investeringen mogelijk maakt om de economische activiteit te ondersteunen, met de mogelijkheid om nieuwe middelen te genereren, bijv. belastingen). De schuld van een overheidsinstantie kan dan ook op lange termijn worden aangehouden, zolang ze houdbaar is.
2. De lijst met publieke eenheden is te vinden op de website van het INR: <https://inr-icn.fgov.be/nl/publicatie/nationale-en-regionale-rekeningen>.
3. De impact van de inflatie wordt geneutraliseerd omdat de teller en noemer worden uitgedrukt in nominale waarde (d.w.z. in euro's van het jaar).
4. Ook de NBB en de Hoge Raad van Financiën gebruiken het concept van de begrotingsomvang, maar voeren bepaalde correcties niet door die het Federaal Planbureau wel doorvoert.

5. Intra-sectorale transacties zijn transacties die worden gemaakt tussen twee instellingen van dezelfde institutionele sector van de economie.
6. Door middel van de nationale consumptieprijsindex.
7. Rekening houdend met de inflatie zouden de totale ontvangsten van het Brussels Gewest tussen 2016 en 2024 met 29,3% en de totale uitgaven met 65,9% zijn gestegen.
8. Zie hierover HRF (2023), NBB (2025). Deze gegevens zijn afkomstig uit de rapportering van de NBB, gebaseerd op voorziene budgetten en niet op de statistieken van de overheidsfinanciën van het INR (waarop deze Focus is gebaseerd). 2024 was het eerste jaar sinds 2020 zonder eenmalige steunmaatregelen in verband met de gezondheids- en energiecrises.
9. We merken evenwel op dat het primaire saldo en de rentelasten in bepaalde jaren een tegengestelde invloed kunnen hebben op het begrotingssaldo. Het begrotingssaldo is in 2024 licht verbeterd dankzij een verbetering van het primaire saldo, ondanks de verdere stijging van de rentelasten.
10. Cijfers: Front Office van het Brussels Agentschap van de Schuld (Brussel Financiën en Begroting).
11. Referentierentevoet IRS (Interest Rate Swap).
12. Instellingen zonder winstoogmerk (izw's) ten behoeve van huishoudens in Europees systeem van rekeningen (ESR).

WETENSCHAPPELIJKE COÖRDINATIE

Astrid Romain

LEESCOMITÉ

Amynah Gangji, Xavier Dehaibe, Toon Vermeir, Iman Salem, Vincent Frogneux (BfP), Delphine Van Hoolandt (BfP)

VERANTWOORDELIJKE UITGEEFSTER

Astrid Romain – BISA

©2025 Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Alle rechten voorbehouden.